

Кісла Г. О.

kisla.ann@gmail.com

кандидат філософських наук, доцент
професор кафедри соціології та публічних комунікацій
факультету соціології та публічних комунікацій
Українського державного університету ім. М. Драгоманова
м. Київ, Україна

ОСВІТНІЙ АСПЕКТ РАДИКАЛЬНИХ ЗМІН СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Війна як соціальне руйнування змінила зміст і функції усіх соціальних інститутів українського суспільства. Освіта і наука відчували драматичні зміни в першу чергу. Наука як соціальний інститут рефлексує на нову соціальну реальність в житті українського суспільства. Соціологія, психологія, історія, філософія, культурологія зараз під час війни виконують свою гносеологічну функцію: пояснюють суспільству зміст нової соціальної реальності.

Після закінчення війни перед українською системою освіти постануть серйозні виклики, пов'язані із відновленням інфраструктури, поверненням учнів та викладачів, а також адаптацією освітнього процесу до нових реалій. Необхідно буде розробити стратегії для реінтеграції дітей, які навчалися за кордоном, та забезпечення їхнього плавного переходу в українську систему освіти. Крім того, буде потрібно посилення заходів щодо підтримки психічного здоров'я учнів та педагогів, які постраждали від військових дій.

Насамкінець, війна призвела до глибоких змін в українській освіті, виявивши як уразливості, так і потенціал системи. Збереження та розвиток освітньої сфери в цих умовах потребує скоординованих зусиль держави, суспільства та міжнародних партнерів.

Війна замовляє інтенсивну діяльність соціології як науки про соціальну реальність. Потреба в знанні громадської думки про всі аспекти життя суспільства в часи війни актуалізується і збільшується. Необхідність соціологічного аналізу рівня підтримки захисту України, рівня зростання патріотизму під час війни, рівня підтримки влади, визнання, «чи країни рухається

в правильному напрямку». Соціологія презентує суспільству і це важливо для консолідації суспільства, масштаби тиражування соціального феномену – волонтерства як соціальної цінності, зміни ідентичності і в першу чергу громадянської, толерантне-нетолерантне відношення до іншої думки, емоційний стан людей, планування змін в українському суспільстві після перемоги.

У переліку проблем, які презентує українська соціологія під час війни, ми особливо виділяємо проблеми освіти. Емпіричною базою для презентації результатів соціологічних досліджень, орієнтованих на проблеми освіти під час війни, є дослідження таких науково-дослідницьких центрів як Cedos — незалежний аналітичний центр, що займається вивченням суспільних процесів та державної політики в сфері освіти. Соціологічна група «Рейтинг», яка спеціалізується на проведенні всіх видів соціологічних досліджень із дотриманням міжнародних стандартів. Київський міжнародний інститут соціології що аналізує освітню політику та пропонує можливі управлінські рішення для підвищення якості освіти в країні.

Соціологічні дослідження Центру Cedos презентують суспільству відповіді на питання як повномасштабна війна вплинула на доступ до загальної середньої освіти, зокрема в громадах, що перебували в зоні бойових дій; що потрібно для відновлення доступу дітей до освітнього процесу; які можливі шляхи задоволення цих потреб залежно від масштабу та характеру наслідків війни [1, 4].

КМІС в своїх дослідженнях акцентує увагу і показує неоднозначне відношення суспільства до дистанційного навчання як вимушеної міри. 63 % населення проти дистанційного навчання, 34% підтримують. Це результати дослідження, проведеного в серпні 2023р. При чому спостерігається відмінність у розподілі між макрорегіонами проживання і вона може бути зумовлена частотою обстрілів, бомбардувань та попереднім досвідом дистанційного навчання [2, 5]. Соціологи аналізують і такий аспект, як взаємозв'язок між орієнтацій на дистанційне-недистанційне навчання і надають таку інформацію: у селах частка шкіл, де є укриття, на 14% вища, ніж у великих містах, і ставить

63%. У малих містах укриттям обладнані 70% шкіл, тоді як у великих – лише 48%, де навчаються їхні діти, онуки [1,8]. В дослідженнях про освіту «вистрибує» така проблема як негативне прогнозування наслідків повномасштабного вторгнення: 85% опитаних батьків вважають, що прогалини в знаннях і навичках, які діти мають, вплинуть на їх освіту та майбутнє [1,9]. Соціологи окремо досліджують емоційний стан школярів: 60% дітей були свідками або учасниками тих, чи інших подій, пов'язаних з війною. Найчастіше діти, за словами матерів, зазнавали наступні травмуючі події: 28% - розлука з рідними та близькими 25% - переїзд в інший регіон країни 24% - обстріли та бомбардування [1,9]. Вища освіта також є об'єктом соціологічних досліджень. Центр Cedos на підставі своїх досліджень презентують суспільству таку інформацію: головним викликом для українських ЗВО став відтік кадрів з через вимушену міграцію студентів та викладачів «brain drain» (відтоку мізків). 665 тисяч студентів та учнів шкіл (16% від загальної кількості) та 25 тисяч освітян (6% від загальної кількості) покинули територію України. 75% респондентів, які виїхали за кордон (загальна кількість опитаних становила понад 34 тисячі) мають після середню освіту (46% — університетського рівня, 29% — професійно-технічного) [1.12]. Соціологи досліджували емоційний стан суб'єктів вищої освіти: 97,8% респондентів (викладачів та персоналу українських ЗВО), які залишилися в Україні, відзначили погіршення свого психоемоційного стану зі скаргами на депресію (84,3%), виснаження (86,7%), самотність (51,8%), нервозність (84,4%) та гнів

Використана література:

1. Між якістю та безпечністю: шкільна освіта та вступні випробування в умовах війни. КМІС: веб-сайт. URL: <https://dif.org.ua/article/mizh-yakistyu-ta-bezpechnistyu-shkilna-osvita-ta-vstupni-viprobuvannya-v-umovakh-viyeni?fbclid=IwAR2z18I> (дата звернення: 22.10.2023).
2. Інформаційно-аналітичні матеріали: дослідження змін в освітньому просторі України в умовах війни. Соціологічний вимір: веб-сайт. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/735657/1/Presentation%20Edu%20&%20War%20last.pdf> (дата звернення 22.10.2023)